

**Projev Pavla Jelínka,
pamětníka holocaustu,
u příležitosti Dne památky obětí holocaustu
a předcházení zločinům proti lidskosti
Senát Parlamentu České republiky,
27. ledna 2026**

Vážený pane předsedo Senátu, vážení přeživší, vážení hosté,

dostalo se mi cti k dnešnímu dni přednést krátký projev.

Rád bych připomněl židovskou komunitu, žijící v Liberci před 2. světovou válkou, a také s vámi sdílel osud naší rodiny.

Před válkou žilo v Liberci a přilehlých městech na 1 600 Židů, z toho 1350 bylo členy naší tehdejší kehily. Po Mnichovu se většina z nich z Liberce odstěhovala. Odešli především do Prahy, ale i do jiných měst. Řada z nich usoudila, že německou říši nelze zastavit, a rozhodla se Československo opustit. Měli-li štěstí, dostali potřebná víza, někteří se vystěhovali i do tehdejší britské Palestiny. Někteří z nich se však záhy poté zapojili do zahraničních armád a padli v bojích.

Na ty, kteří zůstali v Protektorátu, čekal neblahý osud. Většina libereckých židů byla poslána do terezínského ghetta a dále do dalších koncentračních táborů, kde byli zavražděni. Z celkového počtu 1350 se po válce vrátilo pouze 37 osob. Potomci těch, kteří přežili v zahraničí, dnes poměrně často do Liberce přijíždějí. Podrobně se s jednotlivými osudy můžete seznámit v knize Isy Engelmann Židé v Liberci. Na popud Kateřiny Portmann z katedry historie liberecké univerzity bylo některým libereckým židům uděleno čestné občanství města Liberce in memoriam.

Liberecká židovská obec, jejíž jsem byl také předsedou, uskutečnila vlastní aktivity k uctění památky obětí holocaustu. Na našem hřbitově, který jsme po roce 1989 dostali zpět do našeho vlastnictví, jsme v rámci celkové rekonstrukce pohřební síně, která v době komunismu sloužila jako sklad kávy, vybudovali Památník obětem šoa.

V tom nám velmi pomohla fakulta architektury Technické univerzity v Liberci, kterou tehdy vedl známý architekt Božek Šípek. Základní myšlenkou památníku jsou přímkové stropě, které směřují k jednotlivým tragickým místům, v nichž zahynuli liberečtí Židé. Tyto linie potom pokračují svisle dolů k zemi, kde končí. U každé svislé čáry jsou jména lidí, kteří v onom místě našli smrt. Na jejím konci je název místa a také schránka, v níž je uložen svitek s ručně napsanými jmény, který tak symbolizuje jejich hrob. Přímkové stropě jsou bílé, mezi nimiž vyniká jedna modrá, která směřuje k Jeruzalému. Autorem tohoto konceptu je bývalý student Fakulty umění a architektury Štěpán Gudev, pod pedagogickým vedením Jana Stolína. Toto řešení památníku je návštěvníky velmi oceňováno.

Dalším způsobem, jak si připomínáme památku obětí holocaustu, jsou Stolpersteiny. Židovská obec v Liberci pravidelně pokládá Stolpersteiny, neboli kameny zmizelých, před domy, kde před válkou žili nebo pracovali oběti nacismu. Každý rok pokládáme další, v současné době je jich cca 90. Osobně se

domnívám, že se jedná o důležitý projekt ve veřejném prostoru. Přeji si, abychom v pokládání Stolpersteinů nadále pokračovali, a to i v obcích přilehlých k Liberci.

A teď mi dovoluňte zmínit osud naší rodiny. Narodil jsem se jako syn židovky a otce katolíka.

V roce 1938 jsme utekli jako ostatní z Liberce. Naším prvním ubytováním byla Sázava nad Sázavou, kde žila sestra mé matky, její rovněž židovský manžel, pan Justic a jejich syn Zdeněk. Poté jsme se společně i s mou babičkou odstěhovali do Lysé nad Labem. Babička Josefína Ledererová byla odtud zařazena do transportu do Terezína a byla později zavražděna v Treblince.

Rodina Justiců byla po krátkém pobytu v Terezíně transportována do Estonska, kde je spolu s dalšími 888 osobami z Čech, Polska a Německa postříleli estonští příslušníci SS jednotky. Jejich památku jsme společně s naší rodinou přijeli uctít osobně. K našemu údivu byl na pomníčku v blízkosti jejich vraždy vyryt hákový kříž.

Celkem 23 mých dalších příbuzných bylo zavražděno během holocaustu. Po válce se z koncentráků vrátili pouze tři příbuzní.

Nejvíce ale vzpomínám na mou dětskou kamarádku Hanku Taussigovou. Ta byla se svou matkou zavražděna plynem v Osvětimi.

Zpět k mému osudu. Protože v Lysé nad Labem jsme byli na očích, přestěhovali mne, mého bratra a naši matku do Hořepníku, rodného městečka mého otce. Má matka dostala v roce 1943 příkaz do transportu, můj otec však uplatil německého doktora, který jí vydal doklad, že je těžce nemocná a nemůže být proto zařazena do transportu. Do konce války tak nemohla vystoupit z domu. Já jsem příkaz k transportu jako mischling dostal v dubnu 1945. Odešli jsme do hájovny v lese a protože Němci měli tehdy již jiné starosti, dočkali jsme se osvobození Rudou armádou. Jsem mimochodem poslední žijící z oněch 37, kteří se po válce do Liberce vrátili.

V Liberci máme jedinou synagogu, která v České republice byla postavena od konce války, a to rámci tzv. stavby smíření. Stavba také zahrnuje krajskou knihovnu a je postavena na pozemku původní liberecké synagogy, která byla vypálena během křišťálové noci.

V dnešní nejisté době je v Liberci v podstatě klid. S výjimkou nedávného incidentu, kdy na zeď našeho hřbitova byla namalována palestinská vlajka. Věřím, že s přispěním policie, která naši synagogu vždy při bohoslužbách nebo jiných akcích chrání, bude klid i nadále.

Dovoluňte mi, abych závěrem uvedl část páteční modlitby, kterou zahajujeme šabat, která je zároveň mým životním krédem:

Kol ha-olam kulo, gešer car meod, ve ha-ikar lo lefached klal.

Celý svět se vším je velmi úzký most, a to na čem záleží, je vůbec se nebát.